

Kartaçynyň düýşi

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Kartaçynyň düýşi HARİTACININ RÜYASI / Piri Reis Yalnız Değilmiş

İngiliz olduğunu tahmin ettiğim James Cowan adlı bir yazar 80'li yılların sonunda Lord Byron üzerine araştırma yapmak üzere Venediğin San Lazar Adasındaki (San lazarro degli Armeni) Ermeni Mekitarist rahiplerin müze ve kütüphanesine gitmiş. Byron bilindiği üzere Yunan Ayaklanmasına katılmış ve Türk kurşunuyla ölmüş bir romantik İngiliz Şairi, Ermenice öğrenebilmek için yazara göre haftanın üç günü Venedikten adaya kürek çekmiş. Cowan Kütüphanede Byronla ilgili bir şeyler bulamamış ama Murano adası keşişlerinden birinin Rönesans çağına ait günlüğünü bulmuş ve İngilizceye çevirmiş. Bu Mekitarist Ermeni keşişleri Katolik, yanılmıyorsam kökleri Sivas'a dayanır. Cowan önsözde bunların 1715'te Mora'dan sürüldüğünü ve San Lazar adasında kendilerine yer verildiğini yazmış. Neden sürülmüştü bu keşişler Mora'dan acaba? Mora bir aralar Venediklilerin işgaline uğramıştı, o sırada Katolik Ermeniler işgalci ile muhtemelen iş birliği yaptılarsa karşılığını görmüş olabilirler, ayrıca Patrikahane'de hiç mi hiç sevmediği Ermenilerin üstelikte Katolik olanlarının sürülmesinde etkin olmuş ta olabilir. Bu San Lazar adası bugün bile Türkiyede zengin Ermenilerin çocuklarınınını eğitildiği bir yer, TV programlarına çıkan bazı ekabir Ermenilerin bunu övünçle anlattığına tanık oluyoruz.

Fra Mauro Venedik Lagünündeki Murano adasında 16.yy. da var olan San Michele manastırına mensup bir keşişmiş, haritacı olmakla nam salmış, dünyanın bir çok yerinden Venediğe gelen tüccar, denizci, keşiş v.b kişiler Fra (Fratello yani erkek kardeş) Mauro'ya gelip gördüklerini anlatırmış, o da üzerinde çalıştığı dünya haritasına notlar düşermiş, ama Cowan Mauro'nun özene bezene hazırladığı o Mappa Mundi'yi bulamamış. Bir keresinde Mauro'nun ziyaretine güya Osmanlıların Rodos'u

alması üzerine orayı terk eden bir yaşlıca Yahudi de gelmiş, aziz peder onun anlattıklarına inanmış. Ah! muhterem peder 1500'lerin başında Rodos Yahudilerini kovan sizin Sen Jan'lar yani sonraki adlarıyla Malta şövalyelerinizdi, ya Hıristiyan olursunuz ya gidersiniz demişler Yahudilere, adaya 1522 den sonra Yahudileri yeniden yerleştiren Kanuni. İkinci Sürgün ise 1943'te Naziler tarafından toplama kampına. Tırajik sona giderken de Cemaat değerli el yazmalarını ne Katolik kilisesine, ne Ortodoks kilisesine bırakmayıp Türk müftüye teslim etmiş, Rodos'ta ki Jewish Museum'un İngilizce broşüründe bunlar anlatılmakta.. Avrupada hele Venedikte Yahudilerin hangi şartlarda yaşadıklarını bilmesek inanacağız, insandan sayılmaları ve gettolardan çıkabilmeleri Fıransız ihtilali ve Napolyon sayesinde.

Günün birinde Venedik On'lar Meclisi'nin Gizli Arşivinin sorumlusu Mauro'ya bir harita getirerek tercüme etmesini ister. Yürek şeklindeki bu haritanın sırrını Mauro çözer, bu bir Türk haritasıdır, Tunuslu Hacı Ahmet'e aittir, muhtemelen esir düşmüş Hacı Ahmet'ten ele geçen savaş ganimetidir. Tunus'lu bir Türk ifadesi Osmanlı Garp Ocakları'nı bilenleri şaşırtmaz. Tunuslu Fas'ın Fez şehrinde Felsefe, Fizik, Hukuk okumuş, Haritasına da "Tüm Dünyanın Mükemmel ve Eksiksiz Tasvir ve Gravürü" adını vermiş. Mauro hayretler içindedir haritada ki bilgiler karşısında, Kuzey Amerikada Labrador'un codfish(?) ülkesini (İspermeçet balinalarının bulunduğu bir yer mi kastediliyor acaba,, çeviren eksik bırakmış), Amazon nehrinin denize döküldüğü yerin tarifi, Meksika'nın altın, gümüş ihracı, Peru'nun ihraç mallarının az olduğu, harita çevresine takım yıldızların çizilmesi, v.s Mauro'yu şaşkına çeviren bilgilerdir, 16.yy.ın ortalarından söz ediyoruz, Mauro Hacı Ahmet'in Muhammed'in kafir(!) dinine ve Sultan Süleyman'a sık sık atıfta bulunmasına biraz içerlemiş olsa da Ahmet in haritasını çok takdir etmiş. Tunuslu Ahmet gerçek olabilir mi, yoksa hayali bir kişimi? sorusu kafamı kurcalamadı da değil, ancak J.Cowan dip not açıklamalarında bu tip yürek şeklinde ki dünya haritasının ilk defa Batlamyus'un Coğrafya serisinin 1510 tarihli Venedik baskısında yer aldığını, bu izdüşüm

tekniklerinin esas gelişmiş şeklinin Johannes Verner'in 1514 Nürnberg baskılı kitabında olduğunu, Hacı Ahmet'in haritasını bir Fransız matematikçinin, O. Fineus'un haritasından esinlenerek çizdiğini yazmış. Anlaşılan Hacı Ahmet gerçek biri imiş ve Osmanlılar iddia edildiği kadar dünya ile ilgisiz değilmiş. Biz elimizden geldiğince yazmaya çalıştık gerisini Türk kartografları ve Deniz Tarihçileri bilir.

Demek ki Piri Reis yalnız değilmiş!

Alim(!) ve medyatik bir profesörümüz var, Seydi Ali Reis'in gazelleriyle alay eden. Gazel okumak kolay mıydı? O ayrı bir kültür işiydi ama kendisi bazen maval okuyor (maval Arapça'dan, aslı olmayan hikaye anlamında) ve bizdeki geri kalmışlık edebiyatına meraklı aydın sınıfın Mazohizmi'ne de güzel hitab ettiği için, hayranı çok. Rusların Çeşme Baskını sırasında Osmanlı'nın Akdenizi kapalı bir göl sandığı, onların Baltık'tan Adriyatik'e bir kanalla indiğini düşündüğü için Venedik elçisinin çağırılıp azarlandığı gibi. Habsburg'lu Osmanlı tarihçisi Von Hammer'in devrin resmi Vakanüvis'in den bilerek veya bilmeyerek yanlış aktardığı bir konu Bernard Lewis ve başkaları tarafından da tekrarlanınca hoca da bunu sahi sanmış. Tarihçi Prof. Kemal Beydilli'nin bu iddiayı çürüten bir makalesini okudum yakında. Ecnebi daha iyi bilir, biz ne biliriz ki? aklıyla işte buraya kadar gelinir, önce kendi tarihçilerimize kulak verelim bakalım ne diyorlar, haçlı tarihçilerine değil.!

James Cowan Fra Mauro'nun Cenova'lı olduğunu tahmin ediyor, çünkü o devirde en iyi haritacılar ona göre Lisbon, Antwerp ve Genova'dan çıkarmış.

Venedikliler 15, ve özellikle 16, 17.yy. da Osmanlıların dışlı rakipleri ama ondan önce Selçuklu'larla ticari ilişkileri var, Selçuklularla ticaret yapmayacaksınız yoksa sizi aforoz ederim diyen Papa'ya verdikleri cevap tarihe geçmiştir, "Biz önce Venedikli, sonra Hıristiyanız!"

Venedik Arşivinde çalışmış Prof. Mahut Şakiroğluna göre Venedik nezdinde ilk Osmanlı elçisi Sinan Çavuş adında biri, 1384 yılında gönderilmiş. Venedikliler Giudecca adasında elçilerimize Türk usulü döşenmiş bir daire tahsis eder ve

Gondolla dolaşmalarına hatta Tersaneye gitmelerini de izin verirmiş ama gemileri kopya etmemelerine dikkat ederlermiş. Osmanlılar bazen Venediğe kumaş tüccarı kisvesi altında Elçi/Ulak göndermişler. Venedikte Türk Tüccarın oturmasına tahsis edilen bir saray, Büyük Kanal üzerinde halen mevcut ve Türk sarayı olarak anılıyor.

Venedik Deniz Cumhuriyeti Napolyonla mı bitmişti? öyle olmalıydı, 1797. Napolyon'un götürdüğü camcı ustalarını Venediklilerin takib ederek öldürdüğü söylenir.

Haritacının Rüyası Literatür yayınları tarafından 2004 yılında basılmış, roman içinde Tarih, Tarih İçinde Roman serisinden. Şezlong/Pilaj serisinden okunuyormuş gibi yapılan kitap türünden olmadğı için bir köşede meraklısını bekler böyle kitaplar ve de üç kuruş paraya satılır.

Nazan SEZGİN – 18.08.2015 Taryhy makalalar